

hoituskate koostuu pankkien korkotuotoista vähennettynä korkomenoilla. Rahoituskatteeseen vaikuttavat siten sekä luotto- ja talletuskantojen kehitys että anto- ja ottolainauksen välinen marginaali. Lisäksi huonotuottoisen omaisuuden määrä, erityisesti järjestämättömät saamiset, vaikuttaa rahoituskatteeseen.

Markkaluottokanta alkoi vuoden 1996 aikana kasvaa. Tähän vaikuttivat talousodotusten paraneminen ja alhainen korkotaso. Alkuvuodesta kasvoivat yritysten markkaluotot, ja loppuvuodesta kasvu painottui kotitalouksien luottoihin. Erityisesti kotitalouksien uusien asunto- ja luottojen määrä oli merkittävästi edellisvuotista suurempi. Luottokantojen kasvun positiivinen vaikutus rahoituskatteeseen kuitenkin kumoutui otto- ja antolainauksen välisen korkomarginaalin kaventumisen kautta. Alenevan korkotason vaikutus pankkien marginaaliin oli vanhan luottokannan osalta negatiivinen, koska pankkien antolainauskorot alenivat enemmän kuin niiden ottolainauskorot. Ottolainauksen painottuminen ennen kaikkea käyttelytiliin vähensi ottolainauksen korkoherkkyyttä entisestään, koska käyttelytilin korot olivat jo varsin matalia. Kaikki suuret pankkiryhmittymät pyrkivät kuitenkin vastaamaan marginaalien kaventumiseen ilmoittamalla käyttelytilien korkojen alentamisesta.

Rahoituskatteen pienenemisestä huolimatta talletuspankkien yhteenlasketut tuotot kasvoivat, koska muiden tuottojen määrä oli selvästi suurempi kuin vuonna 1995. Muut tuotot sisältävät pankkien maksullisen palvelutuotannon tuotot, arvopaperikaupan katteen sekä erilaiset luotonantoon liittyvät palkkiot. Muiden tuottojen kasvuun vaikutti ennen kaikkea arvopaperikaupan poikkeuksellisen hyvä kehitys vuoden ensimmäisen puoliskon aikana. Yksittäisistä eristä suurimmat olivat Tuko Oy:n osakejärjestelyjen voitot sekä pankkien hallussa olevien suurten valtionobligaatiokantojen arvonnousu korkotason laskun seurauksena. Muihin tuottoihin kirjautuvat palkkiot ja provisiot sen sijaan kehittyivät maltillisesti. Vuoden loppupuoliskolla erityisesti kotitalouksien aktiivisuuden lisääntyminen lainamarkkinoilla kerrytti tuloa erilaisten luotonantoon liittyvien palkkioiden ja provisioiden kautta. Arvopaperikaupan välityspalkkiot sen sijaan supistuivat erityisesti kiristyneen kilpailutilanteen vuoksi. Myös valuutanvaihdossa kilpailun kiristyminen pienensi edelleen pankkien tuottoja.

Luottotappiot supistuivat

Talletuspankkien luottotappiot vähenivät selvästi vuonna 1996. Koko vuoden luottotappiot olivat runsaat 3 mrd. markkaa eli noin puolet edellisvuotisista. Luottotappiot suhteessa toiminnan laajuuteen olivat kuitenkin edelleen suuremmat kuin kansainvälisesti pidetään tyydyttävänä. Positiivista kehityksessä oli se, että palautuksia vanhoista luottotappioista tuli aikaisempaa enemmän. Lisäksi vakuutena olevan omaisuuden arvo vastasi aikaisempaa paremmin vastuiden määrää, ja suuria tappioita ilmeni entistä vähemmän. Luottotappiokehityksen arvioidaan jatkuvan myönteisenä myös vuoden 1997 aikana.

Pankkien järjestämättömät saamiset supistuivat edelleen. Alkuvuonna supistuminen oli hidasta, mutta talouskehityksen vahvistuessa vuoden toisella puoliskolla se nopeutui. Positiivista järjestämättömien saamisten kehityksessä oli se, että yrityksiä ja kotitalouksia siirtyi takaisin maksunsa hoitavien asiakkaiden joukkoon. Edellisvuosina järjestämättömät saamiset supistuivat miltei yksinomaan luottotappioiden kautta. Pankkikriisin jäljiltä järjestämättömien saamisten ja huonotuottoisen omaisuuden osuus kotimaisten talletuspankkien taseissa on vielä kansainvälisesti suuri. Huonotuottoisen omaisuuden kustannusrasitus kuitenkin väheni korkotason laskun vuoksi. Myös varallisuushintojen, varsinkin kiinteistöhintojen, lievä nousu helpotti pankkien tilannetta.

Pankkien toimintakulut vähenivät varsin tuntuvasti vuonna 1996. Henkilöstön ja konttoreiden karsiminen on heijastunut toimintakulujen määrään viivästyksen jälkeen. Kulujen karsiminen jatkunee tulevinakin vuosina. Tekninen kehitys on johtanut konttoriverkoston merkityksen vähenemiseen, mikä yhdessä kilpailun kiristymisen kanssa aiheuttaa tarvetta supistaa konttoreiden ja henkilöstön määrää, varsinkin jos mukaan lasketaan pankkipalveluiden tarjonta postikonttoreiden kautta.

Luottokanta alkoi elpyä, käyttelytilien merkitys kasvoi

Vuoden aikana sekä kotitalouksien että yritysten markkaluottokannat alkoivat hienoisesti kasvaa. Vuoden jälkimmäisellä puoliskolla kotitalouksien asunto- ja luottojen kysyntä piristyi selvästi. Kotimaisten talletuspankkien yrityksille välittämien valuuttaluottojen kanta sen sijaan supistui edelleen (tarkemmin s. 16).

Luottokannan korkosidonnaisuuksissa jatkui peruskoron merkityksen vähentyminen. Markkinakorkoihin ja primekorkoihin sidottujen lainojen määrä puolestaan kasvoi edelleen ja oli selvästi suurempi kuin vastaaviin korkoihin sidottujen talletusten määrä.

Verottomien käyttelytilien merkitys pankkien ottolainauksessa kasvoi (tarkemmin s. 17) Käyttelytileillä oleva talletusmäärä oli suuri suhteessa kansantalouden transaktiotarkoituksiin vaadittavaan määrään, joten sen siirtymisestä muihin sijoituskohteisiin on muodostunut pankeille aikaisempaa suurempi riski.

Markkinakorkoihin tai markkinakorkoja seuraaviin primekorkoihin sidottujen talletusten määrä pieneni vuoden 1996 aikana. Erityisesti lähdeveron alaiset tilit menettivät suosiotaan korkotason yleisen laskun vuoksi. Lyhyet markkinakorot laskivat niin paljon, että lähdeveron jälkeinen tuotto markkinakorkoon sidotulle talletukselle muodostui alhaisemmaksi kuin talletusten verottomien käyttelytilien enimmäiskoroko.

Pankkikriisin hoitoa jatkettiin vuonna 1996

Kotimaisten pankkien vakavaraisuusongelmat lievenivät positiivisten tulosten myötä, eikä uutta pääomatukea tarvittu. Pankeilla on kuitenkin edelleen valtioneuvoston vuonna 1992 merkitsemiä pääomatodistuksia, joiden takaisinmaksu ei ole vielä alkanut. Korkoa pääomatodistuksille maksettiin ensimmäistä kertaa vuonna 1995.

Valtion omaisuudenhoitoyhtiöt sisältävä Arsenal-konserni jatkoi omaisuuden myyntiään. Uutta pääomatukea Arsenal sai 3.8 mrd. markkaa vuonna 1996. Tämän arvioidaan riittävän toiminnan lopettamiseen. Lisäksi Arsenal-konsernin varainhankinnan valtioneuvoston päätöksellä lopetettiin 28 mrd. markasta 18 mrd. markkaan.

Suomen Pankille tuli Skopin haltuunoton yhteydessä vuonna 1991 suuri määrä omaisuutta, joka siirrettiin tarkoitusta varten perustetuille Suomen Pankin tytäryrityksille, Scopulukselle, Spondalle ja Solidiumille. Hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokunta teki 9.1.1996 päätöksen ostaa Suomen Pankilta Sponda-konsernin, maksaa Suomen Pankin Sponda-konsernille myöntämät rahamarkkinoiden vakauttamislainat takaisin ja korvata Skop-operaatiosta syntyneitä korkomenetyksiä. Toukokuun 23. päivänä 1996 allekirjoitettiin kauppakirja, jossa valtio maksoi Sponda Oy:n osakkeista 1 232 milj.

markkaa ja otti vastattavakseen Sponda Oy:n lainat. Korkomenetysten korvauksena valtio maksoi 1 760 milj. markkaa. Kun Suomen Pankin korkomenetysten lasketaan olleen 2 660 milj. markkaa, jää pankin nettomääräiseksi korkomenetykseksi 900 milj. markkaa.

Skopin haltuunotosta Suomen Pankille aiheutuneeksi lopulliseksi kustannukseksi muodostui noin 5 mrd. markan oman pääoman menetys.

Rahoituslainsäädännön kehitystyö eteni

Valtioneuvosto asetti vuonna 1995 työryhmän valmistelemaan talletussuojan rajoittamisen käytännön toteuttamista. Valtiovarainministeriön johtama työryhmä jätti mietintönsä 5.11.1996. Mietintö sisältää ehdotuksen talletussuojan rajoittamisesta sekä kaikkien pankkien yhteisestä talletussuojarahastosta. Ehdotus laadittiin hallituksen esityksen muotoon, ja se on tarkoitettu antaa eduskunnalle keväällä 1997 kuluessa. Talletussuojauudistuksen esitetään astuvan voimaan vuoden 1998 alussa, minkä jälkeen myös eduskunnan pankkitukiponsi on tarkoitus peruuttaa. Nykyinen järjestely, jossa valtio viime kädessä vastaa pankkisektorin velvoitteiden täyttämistä, on kansainvälisesti hyvin poikkeuksellinen.

Talletussuojauudistuksen tarkoituksena on osaltaan parantaa rahoitusjärjestelmän tehokkuutta ja toimivuutta. Samalla yhteiskunnan vastuita halutaan pienentää. Yleisön talletukset ovat ehdotuksen mukaan turvattuina pankin maksukyvyttömyystilanteissa 150 000 markkaan asti tallettajaa ja pankkia kohden. Talletussuojan rajoittaminen siirtää riskiä viime kädessä yhteiskunnalta sijoitusluonteisten talletusten haltijoille. Suuret pankkitalletukset ovat uudistuksen jälkeen nykyistä tasa-arvoisemmassa asemassa muiden sijoituskohteiden kanssa. Tällöin myös pankkien riskinotto ja vakavaraisuus vaikuttavat niiden varainhankinnan kalleuteen. Toiminnassaan varovainen ja riskiä karttava pankki saa rahoituksensa halvemmalla kuin riskeistä piittaamaton pankki. Talletussuojan säilyttäminen 150 000 markkaan asti turvaa tavalliset talletukset ja normaalin maksuliikenteen häiriöttömän kulun.

Osuuspankkien yhteenliittymää koskeva lainsäädäntö hyväksyttiin eduskunnassa kesäkuun 1996 alussa. Lainsäädäntö mahdollistaa osuuspankkien sitoutumisen aikaisempaa kattavampan yhteisvastuuseen. Jokaisen liittyvän osuus-

Pankkituki 1991—96, milj. markkaa

	Suomen Pankki		Valtioneuvosto		Valtion vakuusrahasto		Yhteensä	
	pääoma	takaus	pääoma	takaus	pääoma	muu	pääoma ja muu	takaus
1991								
Scopulus, Sponda ja Solidium ...	4 330						4 330	
1992								
Scopulus, Sponda ja Solidium ...	9 444	600					9 444	600
Skop			580		3 000		3 580	
Suomen Säästöpankki			1 094		11 400		12 494	
Osuuspankit			1 108				1 108	
Postipankki			903				903	
Kansallis-Osake-Pankki			1 726				1 726	
Unitas			1 749				1 749	
OKO			422				422	
Säästöpankkien Vakuusrahasto					500		500	
Muu			160				160	
1993								
Scopulus, Sponda ja Solidium ...	-2 722	-100					-2 722	-100
STS (Siltapankki)					3 036		3 036	
Suomen Säästöpankki			-844		-2 656		-3 500	
Skop			350	300	700		1 050	300
Kansallis-Osake-Pankki				1 800				1 800
Unitas				1 000				1 000
Arsenal			3 442		1 558		5 000	
Liikepankkien ja Postipankki Oy:n vakuusrahasto					-357		-357	
Säästöpankkien Vakuusrahasto					-345		-345	
1994								
Sponda	-1 220	-500					-1 220	-500
Arsenal			6 000	28 000			6 000	28 000
Suomen Säästöpankki					-686	232	-454	
Skop			450	-174		256	706	-174
1995								
Arsenal			8 000			-579	7 421	
Skop				-36				-36
Säästöpankkien Vakuusrahasto					-155		-155	
1996								
Arsenal			3 800	-10 000			3 800	-10 000
Spondan osakkeiden myynti	-1 232		1 232					
Lainasaamiset Spondalta	-4 532						-4 532	
Skop				-45				-45
Yhteensä	4 068	0	30 172	20 845	15 995	-91	50 144	20 845
Suomen Pankin lopulliset korkomenot	900							
Suomen Pankin lopullinen kokonaistappio	4 968							

pankin on vielä päätettävä omissa toimitelmisissä liittymisestä, joten yhteenliittymä aloittaa toimintansa aikaisintaan kesällä 1997. Yhteisvastuun kautta yhteenliittymään kuuluvia osuuspankkeja tarkastellaan kokonaisuutena mm. vakavaraisuuden ja suurten asiakasriskien osalta. Osuuspankkien omistuksellinen itsenäisyys säilyy myös yhteenliittymässä. Samalla osuuspankkien keskusliitosta tulee yhteenliittymän keskusyhteisö ja Osuuspankkien Keskuspankki Oy:stä sen tytäryhtiö. Yhteenliittymästä näyttää ainakin alkuvaiheessa jäävän ulkopuolelle monta pientä osuuspankkia.

Euroopan yhteisön direktiivien sisällyttämistä kotimaiseen luottolaitoslainsäädäntöön jatkettiin vuonna 1996. Luottolaitoslakityöryhmä laati hallituksen esityksen muotoisen ehdotuksen omien varojen riittävydestä annetun direktiivin sisällyttämiseksi luottolaitoslakiin. Eduskunta hyväksyi lakimuutoksen kesäkuun alussa, ja se astui voimaan elokuun alussa. Esitys luottolaitosten tehostettua valvontaa koskevan direktiivin (BCCI) sisällyttämisestä luottolaitoslakiin annettiin eduskunnalle syyskuussa, ja eduskunta hyväksyi muutokset joulukuussa. Tehdyt muutokset lisäävät luottolaitosten markkinariskien huomioon ottamista niiden omien varojen määrää laskettaessa sekä parantavat luottolaitosten valvonnan tehokkuutta mm. tilintarkastajien velvollisuuksia lisäämällä.

Pääomamarkkinat kehittyivät vakaasti

Markkamääräisten joukkovelkakirjamarkkinoiden uudet emissiot painottuivat edellisvuoden tapaan valtion obligaatioihin. Valtion markkamääräisten emissioiden määrä oli pienempi kuin vuonna 1995. Valtion velan painopiste siirtyi kuitenkin yhä enemmän markkamääräiseen velanottoon. Valtion obligaatioiden kysyntä säilyi huutokaupoissa hyvänä kautta vuoden, joten uusi velanotto painottunee jatkossakin markkamääräisiin emissioihin. Myös kotimaisen korkotason alentuminen puoltaa markkamääräisiä lainoja.

Yritykset lisäsivät vieraan pääoman hankintaa pääomamarkkinoilta edellisvuotiseen verrattuna. Useat suuret kotimaiset yritykset laskivat liikkeeseen joukkovelkakirjalainoja. Eniten velkaraaha markkamääräisillä joukkovelkakirjalainoilla keräsivät Nokia ja Metsä-Serla. Lainat olivat melko pieniä, joten yritysten pääomamarkkinoilta hankkimien rahoituksen määrään

jäi edelleen varsin vähäiseksi. Lainojen pieni koko ei liioin edistä likvidien jälkimarkkinoiden syntymistä. Lainojen menekki oli kuitenkin hyvä, mikä tukee joukkovelkakirjamuotoisen rahoituksen vilkastumista jatkossa.

Myös rahoituslaitokset laskivat liikkeeseen joukkovelkakirjalainoja vuoden 1996 aikana. Rahoituslaitosten lainat olivat keskimäärin suurempia kuin muiden yritysten. Suurimmat lainat laski liikkeelle Merita Pankki, joka suuntasi markkamääräisen lainan sekä kotimaahan että ulkomaille. Kotimaan laina oli suunnattu institutionaalisille sijoittajille.

Valtion Omaisuudenhoito-yhtiö Arsenal laski vuoden aikana liikkeeseen kaksi vuonna 1999 erääntyvää lainaa. Ensimmäinen laina oli 2.5 mrd. markkaa ja toinen 500 milj. markkaa. Arsenalin lainoilla on valtion omavelkainen takaus.

Viitelainamarkkinat kasvoivat

Päämarkkinatakaajajärjestelmä kehittyi vakaasti vuonna 1996, kun valtion viitelainojen jälkimarkkinakaupan volyyymi kasvoi selvästi. Kaupankäynti kasvoi sekä päämarkkinatakaajien välillä että erityisesti päämarkkinatakaajien ja asiakkaiden välillä.

Päämarkkinatakaajien lukumäärä lisääntyi vuoden 1997 alussa yhdellä. Den Danske Bankin liittyminen järjestelmään hyväksyttiin 20.12.1996, ja se aloitti päämarkkinatakaajana 15.1.1997.

Vuonna 1994 käynnistynyt obligaatiotermiini-kauppa piristyi selvästi vuoden 1996 aikana. Sekä markkinatakaajien väliset sopimukset että asiakassopimukset lisääntyivät. Varsinkin loppuvuodesta kaupankäynti obligaatiotermiineillä oli vilkasta, ja solmittujen termiinisopimusten määrä ylitti 40 mrd. markkaa vuoden viimeisinä kuukausina.

Pörssin vaihto kasvoi ja kurssit nousivat

Helsingin Arvopaperipörssin osakemarkkinoilla hintakehitys oli koko vuoden 1996 erittäin positiivinen. HEX-yleisindeksin muutos edellisvuoden lopusta vuoden 1996 loppuun mennessä oli 46.5 %. Vuoden lopussa HEX-yleisindeksi oli kaikkien aikojen korkeimmassa arvossaan. Vastaavaa kehitystä ilmeni New Yorkissa ja useissa Euroopan osakepörssissä, mikä vaikutti myös Helsingin pörssin kehitykseen. Osakehintojen

myönteiselle kehitykselle loivat pohjan erityisesti korkojen lasku ja yleinen luottamus talouskehityksen suotuisuuteen. Merkillä pantavaa oli pankkien kurssikehityksen paraneminen vuoden jälkipuoliskolla, mikä heijasteli vahvistunutta luottamusta pankkisektoria kohtaan sen kohenneen tuloskehityksen myötä.

Helsingin Arvopaperipörssin osakevaihdossa saavutettiin jälleen uusi ennätys. Kokonaisvaihto vuonna 1996 oli 101.3 mrd. markkaa, mikä oli 22 % enemmän kuin edellisvuonna. Kasvu aiheutui muiden kuin Nokian osakkeiden vaihdon kasvamisesta. Myös osakehintojen nousu kasvatti markkamääräistä vaihtoa.

Yritysten rahoituksen hankinnassa osake-markkinoiden merkitys oli melko vähäinen vuoden 1996 aikana. Emissioita järjestettiin hyvin vähän. Yritykset saivat uutta pääomaa melko paljon tulorahoituksesta. Investointisuunnitelmat tuleviksi vuosiksi olivat alkuvuodesta kyse-lyjen perusteella vähäisemmät kuin esimerkiksi edellisena vuonna ilmoitetut. Osake-markkinoiden merkitys yritysten rahoituksen hankinnassa voi hyvinkin lähivuosina kasvaa, mikäli tulorahoituksen osuus investointien rahoituksesta pienenee. Suomalaisen yritysten velkaantuneisuus on vähentynyt, mutta on edelleen melko suuri varsinkin suhdanneherkillä aloilla, kuten metalli- ja metsäteollisuudessa.

Suomalaiset yritykset jakoivat voitoistaan edelleen omistajilleen kansainvälistä tasoa pienemmän osuuden osinkoina. Pörssiyritysten maksamien osinkojen määrä tosin kasvoi merkittävästi ja oli ennätyksellisen suuri.

Valtio jatkoi vuonna 1996 osakeomistustensa vähentämistä. Vuoden alkupuolella valtio myi Valmet Oy:n osakkeita kansainvälisessä annissa. Lisäksi yhtiö osti takaisin valtion omistamia osakkeita; näin valtion omistusosuus yhtiössä pieneni 20 prosenttiin. Valmetia ei siten enää voi kutsua valtionyhtiöksi. Kemira Oy järjesti osakeannin lokakuussa. Annissa myytiin sekä valtion omistamia vanhoja osakkeita että uusia osakkeita. Annin seurauksena valtion omistusosuus Kemirassa pieneni 72 prosentista alle 54 prosenttiin. Valtio supistaneekin myös tulevana vuosina omistuksiaan pörssinoteeratuissa yrityksissä.

Johdannaismarkkinat jatkoivat kasvuaan

Kaikkien johdannaisten sopimusvaihto lisääntyi edellisvuotisesta. Erityisen tuntuvasti kasvoi

korko- ja valuuttajohdannaisten sopimusvaihto. Painopiste rahamarkkinoilla näyttääkin siirtyneen sijoitustodistuksista ja valtion velkasitoumuksista korkoterminien suuntaan. Osakejohdannaisten kehitys oli sen sijaan edellisvuotista maltillisempaa. Markkamääräisten johdannaisten selvitys keskittyi yhä enenevästi SOMiin. Tehdyistä markkamääräisistä johdannaissopimuksista selvitettiin keskitetysti miltei kaikki SOMin selvitysjärjestelmässä.

Sijoitusrahastojen suosio kasvoi

Suomeen sijoittavien sijoitusrahastojen markkina-arvo kasvoi tuntuvasti vuoden 1996 aikana. Erilaisten rahastotyyppien välillä oli kuitenkin suuria eroja. Korkorahastot, erityisesti lyhyen koron rahastot, kasvattivat loppuvuodesta markkina-arvoaan voimakkaasti. Osakerahastojen ja yhdistelmärahastojen markkina-arvot pysyivät kutakuinkin ennallaan.

Lyhyen koron sijoitusrahastot aloittivat toimintansa vuoden 1996 alusta. Nämä rahastot sijoittavat varansa pääosin vuoden sisällä erään-tyviin jälkimarkkinakelpoisiin velkakirjoihin. Tällöin korkomuutosten aiheuttamat hintavaihtelut ja siten myös riskit jäävät pienemmiksi kuin muissa rahastotyypeissä. Lyhyen koron rahastojen kasvu oli koko vuoden nopeaa, ja jo vuoden puolivälissä ne olivat suurin rahastotyyppi. Lyhyen koron rahastoja suosivat muita rahastoja enemmän yritykset. Yritysten kassanhallinnan välineiksi lyhyen koron rahastot soveltuvatkin hyvin. Niiden riski on melko pieni ja tuotto yleensä parempi kuin pankkitalletuksien tuotto. Lyhyen koron rahastojen voidaan otaksua kasvattavan osuuttaan erityisesti yritysten likvidien varojen sijoituskohteina myös tulevina vuosina.

Pääomamarkkinoilla merkittäviä kehityshankkeita

Merkittävä edistysaskel joukkovelkakirjamarkkinoilla vuonna 1996 oli valtion obligaatioiden muuttaminen arvo-osuusmuotoisiksi. Valtio aloitti arvo-osuusmuotoisten obligaatioiden emittoimisen vuoden 1995 joulukuussa. Vanhojen lainojen muuttaminen arvo-osuusmuotoisiksi alkoi vuoden 1996 huhtikuussa. Valtion viitelainat muutettiin ensimmäiseksi. Viitelainat muodostavat valtaosan valtion markkamääräi-

Sijoituspalveluyrityksiä koskeva laki astui voimaan

Eduskunta hyväksyi lain sijoituspalveluyrityksistä kesäkuun alussa, ja se tuli voimaan elokuun alusta 1996. Laki panee Suomessa täytäntöön direktiivin sijoituspalvelujen tarjoamisesta arvopaperimarkkinoilla (ISD) sekä direktiivin omien varojen riittävydestä (CAD) sijoituspalveluyrityksissä. Samalla kumottiin laki arvopaperinvälitysliikkeistä. Laissa sijoituspalveluyrityksistä säädetään mm. luvanvaraisesta sijoituspalvelusta, yrityksen perustamisesta, pääomavaatimuksesta, toiminnasta, tilinpäätöksestä, riskien hallinnasta sekä valvonnasta. Lupaviranomaisena toimii valtiovarainministeriö. Samalla säädettiin ulkomaisia sijoituspalveluyrityksiä koskeva laki palvelujen vapaasta tarjoamisesta. Lainsäädäntöhankkeet liittyvät EU:n palvelujen vapaan tarjoamisen ja liikkeen perustamisen periaatteiden soveltamiseen rahoituspalveluiden alueella.

Sijoituspalveludirektiivin täytäntöönpanon kautta syntyi mahdollisuus saattaa myös Suomen raha- ja joukkovelkakirjamarkkinat EU:n säänneltyjen markkinoiden piiriin. Asiasta päättää valtioneuvosto. Raha- ja joukkovelkakirjamarkkinoita koskeva aloiteoikeus on Suomen Pankilla, mikäli asialla on vaikutusta Suomen Pankin tehtävien hoitoon. Toistaiseksi Suomen Pankki ei ole nähnyt tarpeelliseksi käyttää aloiteoikeuttaan.

Eläkeyhtiöiden sijoitustoimintaan tulossa muutoksia

Eläkeyhtiöiden sijoitustoimintaa pohtinut työryhmä jätti mietintönsä marraskuussa 1996. Työryhmä esittää eläkeyhtiöiden vakavaraisuuden lisäämistä ja työeläkevarojen hallinnan kehittämistä, jotta edellytykset monipuolistaa sijoitustoimintaa paranisivat. Työeläkevarojen tuotto on jäänyt jälkeen pääomamarkkinoiden keskimääräisestä tuotosta. Muutoksilla pyritään mm. TEL-takaisinlainauksen markkinaehtoistamiseen ja osakesijoitusten osuuden kasvattamiseen. Monipuolistamisen katsotaan olevan tarpeen sijoittamisen tuottojen ja riskien nykyistä paremmaksi yhteensovittamiseksi. Työryhmän ehdotuksella ei odoteta olevan merkittäviä vaikutuksia rahoitusmarkkinoiden yleiseen kehitykseen.

sestä velasta ja ovat koko joukkovelkakirjamarkkinoiden tärkein osa. Muutos toteutettiin vaiheittain kevään ja alkukesän aikana. Vuoden lopussa suurin osa valtion viitelainoista oli muutettu arvo-osuusmuotoisiksi. Muuttaminen arvo-osuuksiksi koski ensi vaiheessa vain tukku-markkinoilla kaupattavia viitelainoja. Kotitalouksien hallussa olevat tuotto-obligaatiot muutetaan arvo-osuusmuotoisiksi myöhemmin. Myös yritysten liikkeeseen laskemat joukkovelkakirjalainat voidaan jatkossa muuttaa ja laskea liikkeeseen arvo-osuusmuotoisina.

Obligaatioiden muuttaminen arvo-osuuksiksi merkitsee sitä, että paperimuotoiset velkakirjat muutetaan elektronisiksi merkinnöiksi arvo-osuusjärjestelmässä ylläpidettäville arvo-osuustileille. Valtion obligaatiot laskettiin liikkeeseen Helsingin Rahamarkkinakeskus Oy:n ylläpitämässä vieraan pääoman ehtoisten arvo-osuuskien järjestelmässä. Joukkovelkakirjojen muuttaminen arvo-osuusmuotoisiksi parantaa markkinoiden toimintaedellytyksiä, koska selvityksen nopeus, tehokkuus ja turvallisuus kasvavat.

Arvopaperien rekisteri- ja selvitystoiminnan tehostaminen eteni huomattavasti, kun Helsingin Rahamarkkinakeskuksen ja Suomen Osakekeskusrekisteri Osuuskunnan liiketoiminnat sekä Helsingin Arvopaperipörssin kaupanselvitys päätettiin yhdistää Suomen Arvopaperikeskus Oy:öön. Osapuolten välinen osakassopimus allekirjoitettiin toukokuussa 1996 ja yhdistettävien toimintojen myynnistä Suomen Arvopaperikeskus Oy:lle sovittiin marraskuussa. Eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen laiksi arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain muuttamisesta ja muuksi kansallisen arvopaperikeskuksen toteuttamista koskevaksi lainsäädännöksi. Lainsäädäntö astui voimaan 1.1.1997, ja Suomen Arvopaperikeskus Oy:n varsinainen liiketoiminta käynnistyi vuoden 1997 alussa.

Selvitystoiminnan keskittyminen Suomen Arvopaperikeskus Oy:öön parantaa selvityksen tehokkuutta ja sitä kautta suomalaisten arvopaperimarkkinoiden toimintaedellytyksiä jatkuvasti kiristyneessä kansainvälisessä kilpailussa. Suomen Pankin omistusosuus Suomen Arvopaperikeskuksesta on 24.4 % ja koko julkisen sektorin omistusosuus yhteensä 40 %. Yksityisellä sektorilla on siten enemmistö Suomen Arvopaperikeskuksessa. Keskuksen yksityiset osakkeenomistajat ovat osakekeskusrekisterin kautta liikkeeseenlaskijat, Merita Pankki, PSP, OKO, Aktia Säästöpankki sekä Helsingin Arvo-osuuskeskus.

Maksujärjestelmät

Maksujärjestelmien keskeiset muutostrendit ovat elektronisoituminen, tietoliikenteen hyödyntäminen ja erilaisten järjestelmien tiivis integroituminen. Toiminnallisesti maksujen käsittely nopeutuu ja kansainvälistyy. Näistä tekijöistä aiheutuu muutospaineita sekä pankkien maksujärjestelmiin että Suomen Pankin sekkitilijärjestelmään. Muutoksia suunniteltaessa riskienhallinta on myös ollut keskeisesti esillä.

Suomen Pankin maksujärjestelmiä koskevasa työssä korostuivat vuonna 1996 erityisesti kotimaisten maksujärjestelmien kehittäminen sekä EU:n talous- ja rahaliiton kolmannen vaiheen kotimaisilta maksujärjestelmiltä edellyttämät muutokset. Suomen Pankin sekkitilijärjestelmään liittyviä päätöksiä tehtiin sekä riskienhallinnan kehittämiseksi että pankkien likviditeetin hallinnan parantamiseksi.

Suomen Pankki osallistui aktiivisesti EMin maksujärjestelmiä koskevaan valmistelutyöhön. Kotimaassa tehdyt rahaliiton kolmannen vaiheen valmistelut sitoivat paljon resursseja. EU-alueen kansalliset, yleensä keskuspankkien hallinnoimat reaaliaikaiset bruttoperiaatteella toimivat RTGS-maksujärjestelmät yhteen liittävä TARGET-maksujärjestelmän käyttöönottoa valmisteltiin aktiivisesti, ja sillä oli vaikutuksensa myös kotimaisten maksujärjestelmien kehittämiseen.

Elektroniseen rahaan liittyvää selvitystyötä tehtiin kansainvälisesti useilla tahoilla: EMin alaisissa maksujärjestelmätyöryhmässä ja pankkivalvojen työryhmässä, EU:n komissiossa sekä G 10 -ryhmässä.

Kotimaassa tehtiin tiivistä maksujärjestelmäyhteistyötä

Suomen Pankin ja Suomessa toimivien pankkien välillä tehtiin tiivistä yhteistyötä suomalaisten maksujärjestelmien kehittämiseksi ja riskien supistamiseksi. Tämän yhteistyön perustana olivat vuonna 1995 perustetut maksujärjestelmien ohjausryhmä ja sen alainen maksujärjestelmien yhteistyöryhmä. Vuonna 1996 näiden työryhmien alaisena toimi lisäksi kaksi asiantuntijaryhmää: kotimaisten maksujen katteensiirron kehittämissä ryhmä ja ulkomaisten markkamaksujen clearingia ja katteensiirtoa selvittävä lorotyöryhmä. Näissä työryhmissä ovat mukana Suomen Pankin lisäksi Suomessa toimivat pankit sekä Suomen Pankkiyhdistys.

Työryhmät pyrkivät parantamaan erityisesti pankeille maksujenvälityksestä syntyvän vastapuoliriskin hallintaa. Vastapuoliriski syntyy, mikäli maksun saajan pankki hyvittää maksun saajan tiliä ennen kuin maksun lähettäjän pankki tekee vastaavan katteensiirron Suomen Pankin sekkitilijärjestelmässä. Maksun lähettäjän pankin selvitystila tai maksuvaikkeudet voivat tällaisessa tilanteessa aiheuttaa saajapankille hyvitetyn maksun suuruisen vajeen, ja summa voi muuttua myöhemmin saajapankin tappioksi. Mikäli vajeesta tulee niin suuri, ettei saajapankki kykene suorittamaan omia maksujaan muille pankeille, siitä saattaa seurata, etteivät nämäkään kykene suorittamaan omia maksujaan. Tällöin pankkien välinen maksuliikenne pysähtyy ja yksittäisen pankin ongelmat leviävät laajalle alueelle. Tappiot puolestaan voivat aiheuttaa ns. dominoefektin, eli myös tappion kärsinyt pankki voi joutua selvitystilaan. Siten vastapuoliriskin toteutumisella voi olla vaikutuksia sekä maksuliikenteen sujuvuuteen että maksu- ja rahoitusjärjestelmien vakauteen.

Työryhmät saivat vuoden 1996 aikana valmiiksi ehdotuksensa sekkitilijärjestelmän kehittämiseksi. Näiden ehdotusten pohjalta kotimaisten maksujen välityksen riskejä pystytään olennaisesti pienentämään, ja silti pankkien asiakaspalvelun taso säilyy ennallaan.

Suomen Pankin sekkitilijärjestelmää kehitettiin

Suomen Pankin sekkitilijärjestelmän keskeisin kehitysprojekti vuonna 1996 oli valmistelutyö sekkitilijärjestelmän liittämiseksi osaksi koko EU-alueen kattavaa TARGET-järjestelmää (Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer). Järjestelmä syntyy, kun EU:n jäsenmaiden kansalliset RTGS-maksujärjestelmät yhdistetään toisiinsa.

TARGET-järjestelmässä tullaan välittämään vain euromääräisiä maksuja, ja myös ne maat, jotka eivät heti osallistu talous- ja rahaliiton kolmannen vaiheeseen, voivat liittää RTGS-järjestelmänsä siihen. TARGET-järjestelmän päätehtävä on mahdollistaa rahaliittoon kuuluvien maiden yhteiseen rahapolitiikkaan liittyvien maksujen suorittaminen. Lisäksi se tarjoaa tehokkaan ja turvallisen tavan suorittaa maksuja maasta toiseen. Järjestelmää voidaan siis käyttää yhteiseen rahapolitiikkaan liittyvien maksujen lisäksi myös pankkien välisten ja pankkien asiakkaiden maksujen välittämiseen.

Pankkien väliset ja asiakasmaksut kulkevat TARGET-järjestelmän kautta siten, että maksajapankki lähettää maksusanoman omaan kansalliseen keskuspankkiinsa, joka lähettää maksun järjestelmän kautta vastaanottajapankin kotimaan keskuspankkiin. Tämä puolestaan suorittaa maksun vastaanottajapankille. Asiakkaat maksavat ja saavat maksunsa pankkien kautta.

TARGET-järjestelmän riskittömyys perustuu siihen, että se on RTGS-järjestelmä. RTGS-järjestelmä (Real-Time Gross Settlement system) on reaaliaikainen bruttoperiaatteella toimiva maksujärjestelmä, jossa maksut ovat sopimusperusteisesti välittömästi lopullisia. Bruttoperiaatteella tarkoitetaan, että kukin maksu suoritetaan keskuspankkirahalla eikä maksuja nettouteta keskenään. Lisäksi järjestelmän toimintaperiaatteenä on, että maksun saavan pankin tiliä ei hyvitetä ennen kuin lähettäjän pankin tiliä on veloitettu. Siten maksun vastaanottajapankki voi olla varma, että maksu on ehdoton ja peruuttamaton. Näin ollen vastaanottajapankkiin ei kohdistu luotto- eikä likviditeettiriskejä.

TARGET-järjestelmän kautta on mahdollista suorittaa maksuja maasta toiseen nykyistä nopeammin. Sen kautta on mahdollista suorittaa maksu saman päivän aikana, mikä ei ole mahdollista kaikkien maiden tapauksessa. Tämä nopeuttaa näihin maihin meneviä maksuja ainakin päivällä. Koska maksu lisäksi kulkee suoraan maksun suorittavasta pankista maksunsaajapankkiin näiden maiden keskuspankkien kautta, kirjeenvaihtajapankkiketjua ei tarvita.

Suomen Pankin ja pankkien välisenä yhteistyönä on päädytty ratkaisuun, jossa TARGET-maksut tullaan välittämään Suomen Pankin ja Suomessa toimivien pankkien välillä swift-sanomina. Koska TARGET-järjestelmä suljetaan kaikkialla samaan aikaan, klo 19.00 Suomen aikaa, myös Suomen Pankin sekkitilijärjestelmän aukioloaika tullaan pidentämään vastaavasti. TARGET-järjestelmän käyttöönoton myötä myös kansalliset rahamarkkinat ovat avoimena aiempaa pidempään ja entistä useammat maksut voidaan suorittaa saman päivän sisällä.

Vuoden 1999 alussa varsinaisen keskuspankitoimintansa aloittava Euroopan keskuspankki (EKP) suorittaa TARGET-järjestelmässä kunkin päivän loppuun tiettyjä valvontatoimia, joilla varmistetaan päivän aikana suoritettujen maksujen käsittelyn oikeellisuus sekä se, että tapahtumien nettosummat vastaavat toisiaan. Samoin tarkistetaan muun muassa, että kaikki kansallisen keskuspankin toiselle kansalliselle keskus-

pankille lähettämät maksusanomat on vastaanotettu ja että lähetettyjen ja vastaanotettujen maksusanomien kokonaisarvot kansallisten keskuspankkien välillä vastaavat toisiaan.

Kotimaisten maksujenvälityksen riskienhallinnan tarpeita ajatellen käynnistettiin yhteistyö pankkien kanssa. Yhteistyön tuloksena tehtiin päätös, jonka mukaan maksajan pankin tulee siirtää maksua vastaava kate maksun saajan pankille ennen kuin saajan pankki hyvittää asiakkaan tiliä. Tällöin pankkien asiakasmaksuliikkeen liittyvä vastapuoliriski poistuu.

Tämän katteensiirtoperiaatteen käyttöönotto edellyttää, että pankkien asiakaspalvelun tason säilyttämiseksi clearingtoimintoja on muutettava. Nykyisen iltapäiväclearingin (klo 15.45) lisäksi otetaan tämän vuoksi käyttöön uusi täysin automatisoitu lisäclearing. Lisäclearing toteutetaan pankkien sulkemisajan jälkeen siten, että päivän aikana tulleet asiakasmaksut voidaan selvittää ja katteet siirtää ennen seuraavan pankkipäivän alkua. Tämä mahdollistaa sen, että pankit voivat kirjata edellisen pankkipäivän maksut saajien tileille ennen kuin pankit seuraavana päivänä aukeavat. Tällä ratkaisulla vastapuoliriski poistuu ja pankkien asiakaspalvelu säilyy nykyisen tasoisena. Uusi lisäclearing on suunniteltu otettavaksi käyttöön syksyllä 1998.

Markkamääräiset yli 50 000 markan arvoiset maksut maasta toiseen (loromaksut) selvitetään tällä hetkellä Merita Pankissa ja nettokatteet siirretään erillisessä loroclearingissä Suomen Pankin sekkitilijärjestelmässä. Tästä aiheutuu pankeille päivän sisäinen vastapuoliriski, koska maksut on kirjattu saajien tileille ennen vastaavan katteen saapumista. Vastapuoliriski on huomattava, sillä pankkien välillä päivän aikana liikkuvien loromaksujen kokonaisarvo voi olla suurempi kuin kotimaisten asiakasmaksujen kokonaisarvo.

Riskien supistamiseksi loroclearing on päätetty lopettaa ja suorittaa ulkomaiset yli 50 000 markan arvoiset markkamääräiset maksut tulevaisuudessa bruttomääräisinä Suomen Pankin sekkitilijärjestelmässä. Lisäksi otetaan käyttöön periaate, että maksun saajan tiliä hyvitetään vasta, kun maksun lähettäjän tiliä on veloitettu. Tämä käytäntö on suunniteltu otettavan käyttöön vuoden 1998 alkupuoliskolla. Alle 50 000 markan arvoisten loromaksujen käsittelyä ei muuteta, vaan maksut tullaan vastedeskin välittämään Suomessa eteenpäin kotimaisten maksujen tavoin ja niiden nettokatteet siirtämään mak-

suliikeclearingissä Suomen Pankin sekkitilijärjestelmässä.

Isoja ja kiireellisiä kotimaisia maksuja välitetään ns. POPS-järjestelmässä eli pikasiirtojen ja suurten sekkien järjestelmässä. Jatkossa tiettyä markkamäärää suuremmat POPS-maksut tullaan välittämään bruttomääräisinä Suomen Pankin sekkitilijärjestelmässä. Tätä pienemmät maksut nettoutetaan ja tälle nettosummalle asetetaan limiitti. Kun nettolimiitti saavutetaan, suoritetaan kate bruttomääräisenä Suomen Pankin sekkitilijärjestelmässä. Nettolimiitti asetetaan samaksi kuin bruttoperiaatteella suoritettavan maksun pienin määrä, ja pankit sopivat pareittain nettolimitin ja bruttomäärän alarajan. Bruttokäsittely on tarkoitus ottaa käyttöön vuoden 1997 puolivälissä ja nettokatteensiirto vuoden 1998 puolivälissä.

Ulkomaisten markkamaksujen (loromaksujen), pikasiirtojen ja suurten sekkien myötä tulee muutaman seuraavan vuoden kuluessa paljon aikaisemmin nettomääräisinä suoritettuja maksuja suoritettavaksi bruttomääräisinä Suomen Pankin sekkitilijärjestelmässä. Bruttoperiaatteen siirtyminen luo uusia haasteita pankkien likviditeetin hallinnalle. Myös maksujen lukumäärä lisääntyy, mikä lisää Suomen Pankin ja pankkien järjestelmille asetettavia vaatimuksia ja aiheuttaa lisää automatisoinnin tarvetta.

Pankkien likviditeetin hallinnan helpottamiseksi ja maksujen sujuvuuden varmistamiseksi Suomen Pankissa tehtiin päätös maksujen jonotusjärjestelmän rakentamisesta osaksi Suomen Pankin sekkitilijärjestelmää. Järjestelmässä maksut asetetaan mm. saapumisjärjestyksensä ja prioriteettinsa perusteella jonoon, mikäli maksajapankilla ei ole maksun suorittamiseen tarvittavaa katetta sekkitilillään Suomen Pankissa. Maksu suoritetaan jonosta automaattisesti riittävän katteen saapuessa maksajapankin sekkitilille, mikäli maksun jonotusmääritykset sen sallivat. Jonotusjärjestelmä luodaan sekä kuluvan päivän että tulevien päivien maksuille, ja se on tarkoitus ottaa käyttöön ennen vuotta 1999.

Suuri osa isojen maksujen maksuliikkeestä liittyy suomalaisten selvityskeskusten toimintaan, joten niiden maksuliikkeen riskittömyys on ensiarvoisen tärkeää. Selvityskeskuksia ovat Helsingin Rahamarkkinakeskus Oy, jonka toiminnot siirtyivät vuoden 1997 alusta Suomen Arvopaperikeskus Oy:lle, sekä SOM, Arvopaperi- ja johdannaispörssi, selvitysyhtiö. Helsingin Arvopaperipörssin selvitystoiminnot siirrettiin vuoden 1997 alussa Suomen Arvopaperikeskuk-

selle. Selvityskeskuksilla on Suomen Pankissa sekkitilit, joiden kautta suoritetaan osa maksuliikkeestä. Osa maksuliikkeestä hoidetaan pankkitilejä käyttäen ilman keskuspankin myötävaiikutusta. Tällöin suoritettaviin maksuihin liittyy selvityskeskusten kannalta vastapuoliriski. Suomen Pankin, pankkien ja Suomen Pankkiyhdistyksen yhteistyönä käynnistettiin vuonna 1996 selvitys, jonka tarkoituksena on selvittää, miten riskejä voitaisiin vähentää sekä maksunvälitystä nopeuttaa ja tehostaa automatisoimalla selvityskeskusten ja pankkien maksujärjestelmien välistä liittymäpintoja.

Suomen Pankin sekkitilijärjestelmään voi kytkeytyä Suomen Pankin toimittaman työasemasovelluksen kautta tai suoraan sekkitilinhaltijan itsensä rakentamaa sovellusta käyttäen. Näistä pankit käyttävät työasemasovellusta, johon ne syöttävät tapahtumat manuaalisesti. Bruttomääräisinä suoritettavien maksujen määrän kasvu luo kuitenkin paineita pankkien järjestelmien ja Suomen Pankin sekkitilijärjestelmän välisen liittymäpinnan automatisointiin.

Valvontayhteistyötä syvennettiin

Suomen Pankin ja Rahoitustarkastuksen valvontayhteistyötä syvennettiin jo vuonna 1995 perustetussa MAJAVA-projektissa. Projektissa pyritään määrittelemään maksujärjestelmien riskit ja kehittämään valvontastrategia tämän pohjalta.

MAJAVA-projektin yhtenä osana käsiteltiin vuonna 1996 valuuttakauppojen selvitysriskiä eli riskiä, ettei osapuoli saa sille kuuluvaa valuuttakauppaan liittyvää vastiketta, vaikka on suorittanut oman maksunsa. Tämän työn pohjana on G 10 -ryhmän keväällä 1996 julkaisema raportti valuuttakauppojen selvitysriskistä ja sen supistamiskeinoista. Raportin vuoksi myös useiden muiden maiden keskuspankit ja muut viranomaiset käynnistivät tutkimuksen selvitysriskien hallinnan parantamiseksi.

Elektroninen raha kehittyi

Elektroninen raha on nopeasti kehittyvä uusi maksuväline, jonka käyttö voi laajentua huomattavaksi ja joka voi korvata osan perinteisistä maksutavoista. On huomattava, ettei erillistä

kortti- ja verkkorahaa ole olemassa vaan kyseessä on elektronisen rahan kaksi erilaista käyttöympäristöä. Kortilla olevaa elektronista rahaa voidaan ennen pitkää siirtää kortinlukijan kautta tietokoneen ns. kukkaro-ohjelmaan ja maksaa sillä maksuja verkossa. Tekniikka tätä varten on jo olemassa.

Suomessa on jo toiminnassa useita elektronisen rahan järjestelmiä: kolmen suomalaisen pankin omistaman Automatia Rahakortit Oy:n Avant I, joka on yleiskäyttöiseksi tarkoitettu rahakorttijärjestelmä, useita julkisen liikenteen rahakorttijärjestelmiä ja kaupunkikorttijärjestelmiä sekä yksi verkkorahajärjestelmä. Lisäksi Automatia on kehittänyt uutta yleiskäyttöistä Avant II -rahakorttia, jonka maanlaajuinen käyttöönotto on suunniteltu alkavaksi vuoden 1997 ensimmäisellä neljänneksellä.

Suomessa ei ole erityistä elektronista rahaa sääntelävää lainsäädäntöä. Suomen Pankki osallistui valtiovarainministeriön sähköisen käteisen sääntely -työryhmään, joka antoi ehdotuksensa elektronisen rahan järjestelmien sääntelystä joulukuussa 1996.

Työryhmän raportissa esitetyllä sääntelyllä pyritäisiin turvaamaan käyttäjän asema elektronisen rahan liikkeeseenlaskijalle asetettavilla velvoitteilla. Suosituksessa rajattiin yleiskäyttöisen ja liikkeessä olevalta ostovoimaltaan mittavan elektronisen rahan järjestelmän liikkeeseenlaskuoikeus luottolaitoksille ja maksuvälineyhteisöille. Niillä tulee olla riittävä maksuvalmius, vakavaraisuus sekä tekninen ja organisatorinen turvallisuus. Maksuvälineyhteisö on uusi toimija, joka saa harjoittaa ainoastaan elektronisen rahan liikkeeseenlaskua ja siihen läheisesti liittyvää toimintaa. Ehdotuksen mukaan maksuvälineyhteisöön sovellettaisiin luottolaitoslainsäädäntöä soveltuvin osin.

Liikkeessä olevalta ostovoimaltaan vähäisiä tai yhteen käyttöön tarkoitettuja elektronisen rahan järjestelmiä työryhmä ei pitänyt tarpeellisenä säädellä lainkaan, tai niille asetettiin hyvin kevyt sääntely. Vahvaa sääntelyä ei pidetty tarpeellisenä, koska se voisi hidastaa järjestelmien kehitystä, koska liikkeeseenlaskijan mahdollisen selvitystilän tai maksuvaikeuksien vaikutukset jäänevät pieniksi ja koska elektronisen rahan rajoitettu käyppyy vähentää houkutusta väärinkäyttöön.

Sähköisen käteisen sääntely -työryhmän raportti on pohjana varsinaiselle lainsäädäntötyölle. Elektronista rahaa koskevan lainsäädännön laatiminen on vaativa tehtävä. Lainsäädännön

on oltava riittävän kattava suojellakseen käyttäjiä, mutta se ei saa kuitenkaan rajoittaa kilpailua ja teknistä kehitystä. Lisäksi sen tulisi olla riittävän yhdenmukainen muiden maiden lainsäädännön kanssa, sillä varsinkin verkkoraha on omiaan käytettäväksi maksuissa maasta toiseen.

Elektroniseen rahaan liittyvä lainsäädäntö on selkiintymätön myös ulkomailla. EMI antoi vuonna 1994 suosituksen, että yleiskäyttöisten rahakorttien liikkeeseenlaskuoikeus tulisi rajata vain luottolaitoksille. Tämän suosituksen on kuitenkin sisällyttänyt lainsäädäntönsä vain muutama Euroopan maa. Niiden lisäksi muutamassa maassa harkitaan tai on jo luotu elektronisen rahan järjestelmille muunlaista sääntelyä.

Elektronisen rahan sääntelyn tarvetta ja sääntelyä tutkitaan kansainvälisesti useilla tahoilla. EMI:ssä asiaa selvitetään useissa työryhmissä, ja EU:n komissio tutkii mm., olisiko tällä alueella kansallisten lainsäädäntöjen harmonisoinnin tarvetta. EU:n komissio tulee antamaan vuonna 1997 sähköistä käteistä koskevan lausunnon. Myös G 10 -ryhmän piirissä tehtiin laaja selvitys elektronisesta rahasta. Sääntelyn tarpeesta ei kuitenkaan vielä päästy yksimielisyyteen, vaikka suuri osa G 10 -maista piti jonkinasteista sääntelyä tarpeellisenä.

Pankkien sekkitililuotolle asetettiin täysimääräiset vakuudet

Suomen Pankin myöntämä päivänsisäinen sekkitililuotto muuttui täysin vakuudelliseksi 2.1.1996 lähtien. Täysi vakuudellisuus lisäsi pankkien vakuuskustannuksia ja vaikutti osaltaan siihen, että pankkien sekkitililimiittien yhteismäärä supistui hieman edellisen vuoden loppumäärästä. Limiittien käyttöaste vaihteli alkuvuotta lukuun ottamatta jonkin verran enemmän kuin vuonna 1995 ja oli keskimäärin edellisvuotista pienempi. Käyttöasteen pieneminen johtui osaltaan siitä, että pankkien vähimmäisvarantotalletukset siirrettiin lokakuussa 1995 pankkien sekkitileille Suomen Pankissa eikä limiittejä kaikissa tapauksissa laskettu samassa suhteessa. Tämä likviditeetin lisäys näkyy täysimääräisenä vasta vuoden 1996 kokonaisluvussa.

Sekkitilijärjestelmän maksutapahtumien markka- ja kappalemäärät pienenevät hieman edellisvuotisiin verrattuna. Tämä johtuu osaltaan Kansallis-Osake-Pankin (KOP) ja Suomen Yhdyspankin (SYP) fuusioitumisesta Merita

Pankiksi. Fuusio huomioon ottaen sekkijärjestelmän maksutapahtumien markka- ja kappalemäärät ovat kuitenkin kasvaneet.

Maksuvälinehuolto

Maksuvälinehuollon toimintaympäristön kehitys jatkui edellisten vuosien suuntaisena. Keskeisiä ympäristötekijöitä viime vuosina ovat olleet käteisrahan kansainvälisesti katsoen vähäinen käyttö maksuvälineenä, pankkien hallussa olevien käteiskassojen suhteellinen väheneminen yleisön hallussa olevaan käteisrahaan verrattuna sekä lisääntyvä setelistön kierto Suomen Pankin kautta.

Suomen Pankki osallistui euromääräisten rahojen liikkeeseenlaskun valmisteluun. Valmistelun keskeneräisyydestä huolimatta maksuvälinehuollon kehittämishankkeissa on jo nyt pyritty ennakoimaan mahdollisia tulevia tarpeita.

Käteisrahan määrä kasvoi, mutta on kansainvälisesti vähäinen

Yksityisen kulutuksen elpymisen myötä vuonna 1995 alkanut liikkeessä olevan käteisrahan määrän kasvu jatkui vuoden 1996 aikana. Keskimäärin rahaa oli liikkeessä vuonna 1996 noin 15 mrd. markkaa, kun rahamäärä oli koko 1990-luvun alkupuolen 14 mrd. markan tuntumassa.

Liikkeessä olevan käteisrahan suhde bruttokansantuotteeseen pysyi vuonna 1996 lähes ennallaan ja oli noin 2,7 %. Pitkällä aikavälillä suhde on maksujärjestelmän kehityksen myötä kuitenkin selvästi pienentynyt lukuun ottamatta 1980-luvun loppupuolelta vuoteen 1993 kestänyttä poikkeuksellista kasvua. Kasvuun vaikuttivat kesäkuuhun 1993 asti voimassa ollut pankkien käteisvaraluottojärjestelmä sekä bruttokansantuotteen supistuminen vuosina 1991–93. Lähivuosina voi myös elektronisen kortti- ja verkkorahan yleistymisen jossain määrin syrjäyttää perinteisen käteisrahan käyttöä maksuvälineenä.

Suomessa liikkeessä olevan käteisrahan suhde bruttokansantuotteeseen on Belgian kanssa rahaliitossa olevaa Luxemburgia lukuun ottamatta EU-maista pienin. Muissa EU-maissa tuo suhde vaihtelee noin kolmesta yli kymmeneen prosenttiin. Käteisrahan suhteellisen vähäisyyden katsotaan johtuvan paljolti Suomen maksujärjestelmän kehittyneisyydestä, setelistön vähäisestä

käytöstä säästämismuotona sekä myös ulkomailla olevien markkakassojen pienuudesta. On myös arvioitu, että käteisrahan käyttöä maksuvälineenä suosiva ns. harmaa talous olisi Suomessa merkitykseltään suhteellisen vähäinen. Arvio perustuu kahteen Suomen Pankin kyselytutkimukseen (A:87/1993 ja A:97/1996). Niiden mukaan Suomessa kotitalouksien ja yritysten tavanomaisessa aktiivisessa käytössä on noin puolet yleisön hallussa olevasta rahasta, mikä on kansainvälisesti katsoen varsin paljon.

Pankkien osuus käteisrahan kysynnästä väheni edelleen

Pankkien osuus liikkeessä olevasta käteisrahasta pieneni vuonna 1996 edelleen sekä suhteellisesti että myös absoluuttisesti ja yleisön osuus vastaavasti kasvoi. Vuoden lopussa pankkien hallussa oli rahaa 3 245 milj. markkaa ja yleisön hallussa 13 645 milj. markkaa. Koko vuonna pankkien osuus oli keskimäärin enää noin 16,5 %, kun se vuoden 1991 lopussa oli suurimmillaan lähes 40 %. Tämän suuntainen kehitys on johtunut lähinnä käteisvaraluottojärjestelmän lakkauttamisesta sekä pankkien viime vuosien voimakkaista rationalisointitoimista, erityisesti konttoriverkoston supistamisesta. Historiallisesti ja myös kansainvälisesti pankkien osuus on kuitenkin vieläkin huomattavan suuri, joten sen voi odottaa edelleen pienenevän.

Parina viime vuonna pankkien käteisrahaosuuden väheneminen on osittain johtunut myös tilastoteknisestä syystä, sillä kesäkuusta 1994 lähtien pankit ovat siirtäneet vuoden 1996 loppuun mennessä runsaat 90 % käteisautomaateistaan yhteisen pankkiautomaattiyhtiön Automatia Pankkiautomaatit Oy:n hallintaan. Pankkisektoriin kuulumattoman Automatian käteisraha luetaan tilastoissa yleisön hallussa olevaksi rahaksi. Pankkien käteisrahan osuus ei kuitenkaan olennaisesti muuttuisi, vaikka Automatian käteisautomaateissa oleva raha edelleenkin luettaisiin pankkisektoriin kuuluvaksi.

Setelistön kiertonopeutta hillitään käsittelymaksulla

Nopeus, jolla liikkeessä oleva setelistö kiertää Suomen Pankin kautta, kasvoi vuonna 1996 edelleen ja oli keskimäärin 6,7 kertaa vuodessa, kun se edellisellä vuonna oli 5,7. Vielä vuonna

1992 kiertonopeus oli 3,5. Muissa EU-maissa kiertonopeus on yleensä 1,5–3. Kiertonopeuden kasvu on johtunut lähinnä käteisvaraluottojärjestelmän lakkauttamisesta ja pankkien erilaisista rationalisointitoimista sekä myös Suomen Pankin vastikkeetta tarjoamista seteleiden käsittelystä.

Koska Suomen Pankin viranomaistehtäviin kuuluu setelistön laadusta ja aitoudesta huolehtiminen, on tärkeää, että setelistö kiertää riittävän usein Suomen Pankin kautta. Kansainvälisen vertailun pohjalta riittäväksi vuotuisiksi kiertonopeudeksi on arvioitu noin kolme. Sitä selvästi useampikertainen kierto ei ole kansantalouden eikä myöskään keskuspankin resurssien käytön kannalta järkevää. Tästä syystä Suomen Pankki päätti ottaa vuoden 1997 alusta lukien käyttöön maksuperustelaimen mukaisen, omakustannushintaan perustuvan setelien käsittelymaksun niiltä osin kuin kiertonopeus vuodessa on yli kolme.

Metallirahojen maksuperustelaimen mukainen käsittelymaksu tuli voimaan jo 1.3.1995, ja se on selvästi hillinnyt metallirahan palauttamista Suomen Pankin käsiteltäväksi.

Liikkeessä oleva setelistö lisääntyi

Liikkeessä olevien setelien ja metallirahojen määrän lisäys vuonna 1996 oli 8,2 %, ja määrä oli vuoden lopussa 16 891 milj. markkaa. Käteisen rahan määrän lisääntyminen johtui pääasiassa liikkeessä olevan setelistön kasvusta. Setelistön määrä lisääntyi vuoden aikana tasaisesti niin, että se esimerkiksi 31.10.1996 oli 13 548 milj. markkaa, kun se vastaavana ajankohtana vuosina 1993–95 oli ollut yli 1 000 milj. markkaa pienempi.

Joulukuussa setelistön liikkeessä olevaa määrää lisäsivät veronpalautukset ja normaali kausivaihtelu. Setelistön määrä lisääntyi 8,7 % vuoden 1996 aikana.

Vuonna 1996 liikkeessä olevien metallirahojen määrä lisääntyi 72 milj. markkaa eli 4,1 %, kun lisäys edellisellä vuonna oli 6,3 %. Käyttörahat lisääntyivät 70 milj. markkaa ja juhlarahat 2 milj. markkaa.

Setelirahavirtojen kasvu jatkui

Vuonna 1996 pankit tilasivat Suomen Pankista seteleitä 64 925 milj. markkaa, mikä oli 16,8 % enemmän kuin edellisellä vuonna. Kappalemää-

räisesti seteleitä tilattiin 637 milj. kappaletta, joista 100 markan seteleitä oli 79 %. Myös palautettujen seteleiden määrä kasvoi; niitä oli 632 milj. kappaletta eli 19,2 % enemmän kuin edellisellä vuonna. Markkamääräisesti palautuksia oli 63 717 milj. markkaa.

Metallirahavirrat pienenevät

Käyttösarjan metallirahoja Suomen Pankki laski liikkeeseen 965 milj. markkaa ja otti vastaan palautuksia 895 milj. markkaa. Liikkeeseen laskettu määrä väheni 10,0 % ja palautettu määrä 9,2 % edellisvuotisesta.

Vuoden aikana laskettiin liikkeeseen yksi juhlaraha. Sen arvopuolen aiheena on Helene Schjerfbeckin omakuva ja tunnuspuolen aiheena paletti. Hopeisen rahan nimellisarvo on 100 markkaa, ja sen lyöntimäärä oli 33 000 kappaletta.

EU:n ministerineuvoston antaman asetuksen mukaan EU:n jäsenmaan keskuspankilla saa olla hallussaan enintään 10 % liikkeessä olevasta metallirahasta. Asetus perustuu Maastrichtin sopimukseen sisältyvään valtion keskuspankkirahoituksen kieltoon. Suomen Pankilla oli enimmillään metallirahaa 10,0 % liikkeessä olevasta määrästä 29.2.1996 ja vuoden lopussa 5,0 %.

Lakkautettujen rahojen palautukset olivat vähäisiä

Vuoden 1993 lopussa Suomen Pankki ja valtiovarainministeriö lakkauttivat seteleitä ja metallirahoja. Suomen Pankilla on kuitenkin rahalain mukaisesti velvollisuus lunastaa näitä rahoja yleisöltä vuoden 2003 loppuun. Vuonna 1996 Suomen Pankki lunasti näitä seteleitä 3 milj. markkaa ja metallirahoja 2 milj. markkaa.

Seteleiden väärennökset vähenivät

Suomalaisten seteleiden väärennöksiä tavattiin vuonna 1996 vähemmän kuin edellisvuonna, lukumääräisesti 76 kappaletta. Väärennökset olivat pääasiassa yksittäisiä.

Suomen Pankki järjesti aikaisempien vuosien tapaan koulutusta ja toimitti materiaalia rahaa ammattimaisesti käsitteleville seteleiden aitouden tunnistamiseksi.

Maksullisten rahahuoltopalvelujen piiri laajenee

Suomen Pankki peri vuoden 1996 aikana asiakkaitaan metallirahan käsittelymaksua, jonka suuruus oli 5 markkaa ja joka perittiin asiakkaan ottaessa 20 rullan metallirahapakkauksen tai jättäessä 1 000 kappaaleen metallirahapussin. Maksu otettiin käyttöön vuoden 1995 maaliskuussa, ja sen tarkoituksena oli vähentää metallirahaliikennettä Suomen Pankin ja asiakkaiden välillä. Metallirahapakkauksien otot Suomen Pankista vähenivät vuonna 1996 edellisvuotisesta 5,8 % ja metallirahapussien palautukset 6,3 %. Suomen Pankin perimät maksut vuonna 1996 olivat 5,3 milj. markkaa.

Suomen Pankki peri rahahuollon palveluista rahahuollon tietojenkäsittelyjärjestelmää käyttäviltä pankeilta 6,7 milj. markkaa, mikä oli 0,8 milj. markkaa vähemmän kuin edellisenä vuonna. Vähennys johtui pankkien rahahuollon keskittymisestä ja konttoriverkoston pienenemisestä.

Setelien käsittelymäärien kasvun rajoittamiseksi Suomen Pankki alkoi periä asiakkailtaan 0,85 markan suuruista setelien käsittelymaksua 1.1.1997 alkaen. Maksu peritään 100 kappaaleen setelierästä samaa rahalajia seteleitä otettaessa tai jätettäessä. Kuten muutkin rahahuollon palvelumaksut, laskettiin tämäkin maksu valtion maksuperustelain mukaisesti omakustannushinnan perusteella.

Valuuttavaranto

Suomen Pankin tärkeimmät tavoitteet valuuttavarannon sijoittamisessa ovat likvidiiden turvaaminen mahdollisten valuuttainterventioiden varalle ja riskien karttaminen varannon arvonturvaamiseksi. Näissä rajoitteissa varannolle pyritään saamaan mahdollisimman hyvä tuotto.

Valuuttavaranto sijoitetaan kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla ulkomaisten valuuttojen määräisiin korkoinstrumentteihin. Varantoa on sijoitettuna myös kultaan ja Kansainvälisen valuuttarahaston erityisiin nosto-oikeuksiin (SDR).

Keskeisimmät varannon sijoittamisen riskit ovat valuutta- ja korkoriski, luottoriski sekä likvidiysriski. Riskejä hallitaan kokonaisuutena; käytännössä tärkeimpiä riskienhallintamenetelmiä ovat sijoitusten hajauttaminen sekä tarkka

hyväksytyjen sijoituskohteiden ja vastapuolten valinta. Toimintavaltuuksia rajoitetaan limiiteillä, joita valvotaan jatkuvasti.

Varantoon liittyvistä epävarmuustekijöistä vaikutuksiltaan merkittävin on valuuttariski. Varannon arvonturvausta rajoitetaan hajauttamalla varanto eri valuuttoihin. Valuuttajakautta seurataan jatkuvasti ja sen ajantasaisuus arvioidaan säännöllisesti. Tärkeimmät sijoitusvaluutat vuonna 1996 olivat Saksan markka, Yhdysvaltain dollari, Ranskan frangi, Ison-Britannian punta ja Japanin jeni.

Korkoriskiä hallitaan mm. hajauttamalla sijoituskohteet sekä asettamalla sijoitustoiminnalle korkoriskirajat. Korkoriskirajoitteet arvioitiin uudelleen vuoden aikana, mutta ne säilyivät edelleen konservatiivisina varannon arvonturvaamiseksi.

Varannon likvidiys turvataan käyttämällä laajaa likvidien sijoituskohteiden valikoimaa. Luottoriskiä rajoitetaan sijoittamalla valtaosa varannosta edellä mainittujen valtioiden liikeseen laskemiin arvopapereihin tai näiden arvopapereiden takaisinmyyntisopimuksiin.

Vuoden aikana otettiin käyttöön uusi itse rakennettu riskienhallinnan ja tuottolaskennan tietojärjestelmä. Lisäksi sijoitustoiminnan riskienvalvontaorganisaatiota selkiytettiin.

Vuoden 1995 kansainvälisten korkojen laskusuuntaus taittui vuoden 1996 ensimmäisellä puoliskolla ja korot lähtivät nousuun useilla markkinoilla. Nousu sai alkunsa Yhdysvalloista, jossa työllisyys ja yksityinen kulutus kohenivat odotettua enemmän ja lisäsivät markkinoiden odotuksia rahapolitiikan kiristämisestä. Tämä kehitys heijastui alkuvuonna Eurooppaan, jossa heikko talouden tilanne ja alenevat lyhyet korot vetivät pitkät korot laskuun vasta vuoden toisella puoliskolla. Vahvistuvat odotukset talous- ja rahaliiton toteutumisesta aikataulussaan nopeuttivat korkojen laskua. Euroopan yleisestä kehityksestä erkani loppuvuodesta Englanti, jossa keskuspankki parantuneiden talousnäkökymien vuoksi nosti korkoja inflaatiopaineiden hillitsemiseksi. Japanissa heikko talouskasvu ja pankkisektorin vaikeudet pitivät korot alhaisina. Kaiken kaikkiaan korkotaso pysyi historiallisesti alhaisena vuoden 1996 aikana, mikä heikensi velkakirja-tuottoja.

Suomen Pankin vaihdettavan valuuttavarannon määrä laski vuoden aikana 12 467 milj. markkaa 36 397 milj. markkaan. Varannon määrä supistui pääasiassa valuuttainterventioiden sekä valtion ulkomaisen velan kuoletus- ja kor-

komaksujen johdosta. Vuoden mittaan Suomen Pankilla ei ollut avoimia valuuttojen termiinisopimuksia.

Vaihdettavan varannon pääerät ja niiden muutos vuoden 1996 aikana olivat seuraavat:

	Varanto 31.12.1996	Varanto 29.12.1995	Muutos
		milj. mk	
Kulta	1 742	1 742	0
Erytyiset nosto-oikeudet	1 344	1 569	-225
Varanto-osuus IMF:ssä	1 953	1 685	268
Ecusaaminen EMiltä	2 541	3 363	-822
Valuuttasaamiset	28 817	40 506	-11 688
Yhteensä	36 397	48 865	-12 467

Tilinpäätös

Tuloslaskelma, milj. mk

	1.1.—31.12.1996		1.1.—31.12.1995	
<i>Korkotuotot</i>				
Kotimaiset (1)				
Maksuvalmiusluotoista	6.7		8.0	
Sijoitustodistuksista	—		7.0	
Arvopapereiden takaisinmyyntisitoumuksista ...	249.8		201.9	
Nettokorot kotimaisista termiinkaupoista	—		8.1	
KTR-luotoista	6.6		15.4	
Joukkovelkakirjoista	151.2		226.2	
Vakuttamislainoista	16.0		—	
Muista saamisista	25.8	456.1	37.5	504.0
Ulkomaiset (2)				
Kansainväliseltä valuuttarahastolta	107.5		107.3	
Arvopapereista	1 338.9		2 129.9	
Muista valuuttasaamisista	473.6	1 920.1	739.4	2 976.6
Korkotuotot yhteensä		2 376.2		3 480.6
<i>Korkokulut</i>				
Kotimaiset (3)				
Päivätalletuksista	—		-29.7	
Sijoitustodistuksista	-857.3		-2 046.6	
Varantotalletuksista	-5.9		-4.1	
Investointitalletuksista	-14.9		-34.0	
Muista veloista	-0.6	-878.6	-5.2	-2 119.6
Ulkomaiset				
Kansainväliselle valuuttarahastolle	-37.8		-43.2	
Muista veloista	-19.2	-57.0	-12.6	-55.9
Korkokulut yhteensä		-935.6		-2 175.5
<i>Korkokate (4)</i>		1 440.6		1 305.2
<i>Keskuspankkitoiminnan muut tuotot (5)</i>				
Toimitusmaksut ja palkkiot	19.4		20.6	
Muut	88.4	107.8	107.1	127.7
<i>Keskuspankkitoiminnan muut kulut (6)</i>				
Palkat	-149.9		-146.9	
Sosiaalikulut	-83.8		-84.7	
Setelien hankintakulut	-18.6		-34.4	
Poistot	-74.7		-105.1	
Muut	-85.0	-411.9	-88.1	-459.3

	1.1.—31.12.1996		1.1.—31.12.1995	
<i>Rahoitustarkastuksen kulut ja tuotot (7)</i>				
Palkat	-26.8		-22.4	
Poistot	-1.2		-0.4	
Muut	-22.3		-22.6	
Rahoitustarkastuksen valvontamaksut	50.3	0.0	45.5	0.0
<i>Kulut ja tuotot rahamarkkinoiden vakauden turvaamisesta (8)</i>				
Poistot aktivoiduista menoista ja menetyksistä ..	-1 400.0		—	
Tuotot osakkeiden myynneistä	1 232.2		—	
Korkokorvaus	1 760.0	1 592.2	—	—
<i>Tulos ennen kurssieroja ja varauksia</i>		2 728.7		973.5
Ulkomaisten arvopapereiden kurssierot (9)	298.4		883.9	
Valuuttakurssierot (10)	1 668.8		-2 130.5	
Aktivoitujen kurssierojen poisto (10)	-865.2		—	
Eläkevarauksen lisäys (11)	-77.2		-95.9	
Varauksen (laki Suomen Pankista 30 §) lisäys (-)/ purkaminen (+) (11)	-3 753.6		369.0	
<i>Tilikauden tulos (12)</i>		0.0		0.0

Tase, milj. mk

Vastaava	31.12.1996	31.12.1995		
<i>Valuuttavaranto (1)</i>				
Kulta	1 742.2	1 742.1		
Erityiset nosto-oikeudet	1 344.1	1 569.0		
Varanto-osuus Kansainvälisessä valuuttarahastossa	1 952.7	1 685.1		
Ecusaaminen Euroopan rahapoliittiselta instituutilta	2 541.3	3 363.1		
Valuuttasaamiset	28 817.3	40 505.5	48 864.8	
<i>Muut ulkomaiset saamiset (1)</i>				
Markkaosuus Kansainvälisessä valuuttarahastossa	3 793.8	3 910.8		
Osuus Euroopan rahapoliittisessa instituutissa .	59.1	58.2	3 969.1	
<i>Saamiset rahoituslaitoksilta (2)</i>				
Arvopaperit takaisinmyyntisitoumuksin	11 625.6	7 075.8		
Joukkovelkakirjat	195.8	416.5		
Muut	1 675.5	1 338.7	8 831.0	
<i>Saamiset julkiselta sektorilta (3)</i>				
Valtion metallirahavastuu	1 906.5	1 882.4	1 882.4	
<i>Saamiset yrityksiltä (4)</i>				
Kotimaisten toimitusten rahoitus (KTR)	69.7	185.2		
Muut	2 196.7	2 700.3	2 885.5	
<i>Muut saamiset (5)</i>				
Rahamarkkinoiden vakauttamislainat	—	4 532.0		
Siirtosaamiset	489.5	972.2		
Muut	108.5	141.0	5 645.2	
<i>Arvonjärjestelytili (13) .....</i>			643.0	
<i>Aktivoidut menot ja menetykset rahamarkkinoiden vakauden turvaamisesta (6) .</i>			1 400.0	
Yhteensä	58 518.2	74 121.0		

Vastattavaa	31.12.1996	31.12.1995		
<i>Valuuttavelat (1) .....</i>		934.4		1 214.2
<i>Muut ulkomaiset velat (1)</i>				
Kansainvälisen valuuttarahaston markkatilet ...	3 793.8		3 910.9	
Osoitetut erityiset nosto-oikeudet	951.4	4 745.3	926.5	4 837.5
<i>Liikkeessä oleva raha (7)</i>				
Setelit	15 076.2		13 867.9	
Metalliraha	1 814.7	16 890.9	1 743.1	15 611.0
<i>Sijoitustodistukset (8) .....</i>		15 530.0		27 090.0
<i>Velat rahoituslaitoksille (9)</i>				
Varantotalletukset	6 828.7		15 675.7	
Muut	1 500.3	8 329.0	1 100.9	16 776.6
<i>Velat julkiselle sektorille (10)</i>				
Sekkitilit	—		0.0	
Valtion vakuusrahaston talletukset	—	—	75.2	75.3
<i>Velat yrityksille (11)</i>				
Investointi- ja alushankintatalletukset	574.3	574.3	994.0	994.0
<i>Muut velat (12)</i>				
Siirtovelat	192.9		300.0	
Muut	27.4	220.2	26.9	326.9
<i>Arvonjärjestelytili (13) .....</i>		260.0		—
<i>Varaukset (14)</i>				
Eläkevaraus	1 516.3		1 431.4	
Muut varaukset	3 753.6	5 269.9	—	1 431.4
<i>Oma pääoma (15)</i>				
Kantarahasto	5 000.0		5 000.0	
Vararahasto	764.1		764.1	
Tilikauden voitto	0.0	5 764.1	0.0	5 764.1
Yhteensä		58 518.2		74 121.0

Tilinpäätöksen liitteet

	31.12.1996	31.12.1995
Setelinanto, milj. mk		
Setelinanto-oikeus	35 874	48 120
Käytössä	16 024	15 170
Setelinantovara	19 850	32 950
Valuuttamääräiset futuurisopimukset, milj. mk		
Ostosopimukset ¹⁾	879	38
Myyntisopimukset ¹⁾	429	6 276
Osakkeet ja osuudet, nimellisarvo, milj. mk (sulkeissa Suomen Pankin omistusosuus)		
Scopulus Oy	2 (100 %)	2 (100 %)
Sponda Oy	—	300 (100 %)
Setec Oy	40 (100 %)	40 (100 %)
Helsingin Rahamarkkinakeskus Oy	35 (52 %)	35 (52 %)
Suomen Arvopaperikeskus Oy	11 (24.44 %)	—
Bank for International Settlements	55 (1.67 %)	53 (1.67 %)
Asunto-osakkeet	1	1
Kiinteistöosakkeet	1	1
Muut osakkeet ja osuudet	1	1
Yhteensä	146	433
Takaukset, milj. mk		
Skopin riskikeskittymien siirtoon liittyvät tilapäiset takausvastuut	—	13
Eläkesitoumuksista johtuva vastuu, milj. mk		
Suomen Pankin eläkevastuu	1 865	1 772
— tästä varauksilla katettu	1 516	1 431

¹⁾ Kyseisen valuutan vuoden viimeisen pankkipäivän keskikurssiin.

Suomen Pankin kiinteistöt

Kiinteistö	Osoite	Valmistumis- vuosi	Tilavuus noin m ³
Helsinki	Rauhankatu 16	1883/1961	49 500
	Rauhankatu 19	1954	33 000
	Unioninkatu 33	1848	17 500
	Snellmaninkatu 23	1896/1988	27 500
	Liisankatu 14	1928	48 500
Joensuu	Ramsinniementie 34	1920/1983	4 500
	Torikatu 34	1984	11 000
	Kuopio	Kauppakatu 25—27	1912
Mikkeli	Puutarhakatu 4	1993	11 900
	Päiviönkatu 15	1965	7 500
Oulu	Kajaaninkatu 8	1973	17 000
Tampere	Hämeenkatu 13	1942	36 000
Turku	Linnankatu 20	1914	10 500
Vantaa	Suometsäntie 1	1979	311 500
Inari	Saariselkä	1968/1976	2 000